

ОБЛІК ТА ЗВІТНІСТЬ ПРО КРИПТОАКТИВИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

*Ольга Губарик, к.е.н., доцент,
в.о. зав. кафедри обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

Стрімкий розвиток та зростаюча популярність криптовалют стали однією з визначальних рис сучасної цифрової економіки. Їхня децентралізована природа, волатильність та різноманітність форм кидають серйозний виклик традиційним підходам до обліку та фінансової звітності. В умовах відсутності єдиних міжнародних стандартів, компанії, що оперують з криптовалютами, змушені застосовувати існуючі принципи Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), що часто призводить до різночитань та непослідовності у відображенні таких операцій [5].

Різнорідність криптовалют, від платіжних криптовалют до утилітарних токенів та security-токенів, ускладнює застосування єдиної облікової моделі. Кожен вид має свої специфічні характеристики та функціональне призначення, що впливає на їхню економічну сутність та, відповідно, на принципи їхнього визнання, оцінки та подання у фінансовій звітності. Наприклад, криптовалюти, що використовуються як засіб обміну, можуть розглядатися як запаси [2], тоді як security-токени, що надають права на частку в капіталі або майбутніх прибутках, можуть підпадати під визначення фінансових інструментів [1]. Утилітарні токени, що надають право на використання певних послуг або продуктів, можуть обліковуватися як нематеріальні активи [3].

Основні відмінності між цими видами криптовалют та потенційні стандарти МСФЗ для їхнього обліку наведено у таблиці 1.

Наведені дані у таблиці 1 показують складність застосування єдиного підходу до обліку різних видів криптовалют у контексті МСФЗ. Як видно з таблиці, класифікація криптовалюти, його основне призначення та економічна сутність є визначальними факторами при виборі потенційно застосовного стандарту обліку. Платіжні криптовалюти, залежно від мети їхнього утримання, можуть обліковуватися як запаси або нематеріальні активи. Security-токени, що представляють права на фінансові інструменти, регулюються МСФЗ 9. Утилітарні токени, які надають право на використання послуг, найчастіше обліковуються як нематеріальні активи, а дохід від їхнього продажу може визнаватися згідно з МСФЗ 15. Крім того, таблиця підкреслює різні регуляторні підходи та властиві кожному виду криптовалют ризики, що також слід враховувати при визначенні облікової політики. Ця різноманітність та відсутність спеціалізованих стандартів для криптовалют створюють значні виклики для забезпечення послідовності та порівнянності фінансової звітності компаній, що оперують з ними.

Відсутність чітких вказівок у МСФЗ щодо обліку криптовалют породжує значні проблеми у практичному застосуванні.

Питання визнання моменту первісного обліку, вибору моделі подальшої оцінки (за собівартістю чи за справедливою вартістю), а також визнання доходів

та витрат, пов'язаних з операціями з криптоактивами, залишаються дискусійними.

Таблиця 1

Застосування МСФЗ до різних видів криптоактивів

Характеристика	Платіжні криптовалюти (Bitcoin, Litecoin)	Security-токени (Токенізовані акції, облигації)	Утилітарні токени (Токени доступу, паливні токени)
Основне призначення	Засіб обміну, зберігання вартості	Представлення права власності на фінансові активи	Надання права на використання продуктів/послуг
Регулювання	Зазвичай менше регулювання, ніж традиційні фінансові інструменти	Підпадають під регулювання цінних паперів у багатьох юрисдикціях	Зазвичай менше регулювання, залежить від функціональності
Економічна сутність	Може розглядатися як товар (запаси) або нематеріальний актив	Представляють фінансовий інструмент	Представляють право на отримання товарів/послуг (нематеріальний актив)
Потенційні стандарти МСФЗ	МСБО 2 "Запаси" (для утримання з метою продажу), МСБО 38 "Нематеріальні активи"	МСФЗ 9 "Фінансові інструменти" (залежно від класифікації)	МСБО 38 "Нематеріальні активи", МСФЗ 15 "Дохід від договорів з клієнтами" (у контексті отримання права)
Оцінка	За меншою з собівартості та чистої вартості реалізації (як запаси), собівартість або переоцінена вартість (як нематеріальні активи)	За амортизованою собівартістю, справедливою вартістю через інший сукупний дохід або через прибуток або збиток (за МСФЗ 9)	Собівартість, може бути модель переоцінки за наявності активного ринку; дохід визнається за МСФЗ 15
Основні ризики	Волатильність цін, ризики безпеки, регуляторна невизначеність	Ринковий ризик, кредитний ризик, регуляторний ризик	Технологічний ризик, ризик невиконання зобов'язань емітентом

Волатильність ринку криптоактивів ускладнює визначення справедливої вартості, особливо за відсутності активного ринку. Крім того, особливості зберігання та передачі криптоактивів, пов'язані з використанням технології блокчейн та криптографічних ключів, створюють додаткові труднощі для забезпечення контролю та підтвердження права власності.

Вплив криптоактивів на фінансовий стан та результати діяльності компаній може бути значним. Інвестиції в криптоактиви можуть призвести як

до значних прибутків, так і до суттєвих збитків через їхню високу волатильність. Операції з криптоактивами можуть також впливати на грошові потоки та структуру активів і пасивів компанії. Неадекватне відображення цих операцій у фінансовій звітності може ввести в оману користувачів та ускладнити прийняття обґрунтованих економічних рішень.

Для аудиторів перевірка операцій з криптоактивами становить особливий виклик. Відсутність усталених облікових практик, складність технології блокчейн, а також ризики, пов'язані з кібербезпекою та відмиванням коштів, підвищують рівень аудиторського ризику. Аудиторам необхідно володіти спеціальними знаннями та навичками для розуміння особливостей криптоактивів, оцінки систем внутрішнього контролю, пов'язаних з їхнім обігом, та отримання достатніх і належних аудиторських доказів щодо їхнього існування, права власності, оцінки та розкриття інформації.

Отже, у світлі зростаючої значущості криптоактивів у світовій економіці, розробка єдиних міжнародних стандартів обліку є нагальною потребою. Це сприятиме підвищенню прозорості та порівнянності фінансової звітності компаній, що оперують з криптоактивами, зменшить інформаційну асиметрію між емітентами та користувачами звітності, а також полегшить роботу аудиторів. Міжнародна рада з бухгалтерських стандартів (IASB) активно досліджує питання обліку криптоактивів, і очікується, що в майбутньому будуть розроблені відповідні роз'яснення або нові стандарти [4]. Проте до цього часу компаніям слід проявляти обережність та застосовувати професійне судження при відображенні операцій з криптоактивами, керуючись загальними принципами МСФЗ та наявними рекомендаціями.

Література:

1. IFRS Foundation. (2014). *Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 "Фінансові інструменти"*. Retrieved from. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/>
2. IFRS Foundation. (2019). *Holdings of Cryptocurrencies—June 2019*. Retrieved from. URL: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/supporting-implementation/agenda-decisions/2019/holdings-of-cryptocurrencies-june-2019.pdf>
3. Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. (2018). *Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 "Нематеріальні активи"*. Retrieved from. URL: <https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias38>
4. Nobanee, H., & Alhajri, M. (2021). Accounting for Cryptocurrencies under IFRS: Challenges and Opportunities. *Journal of Risk and Financial Management*, 14(11), 553. URL: <https://www.mdpi.com/1911-8074/14/11/553> \
5. White, E. C. (2023). Accounting for Cryptocurrency: A Review of Current Guidance and Future Directions. *Journal of Accounting and Finance*, 23(2), 1-15.